

ABSTRACT

Article "Tiếng Việt từ thế kỉ 17 – tản mạn về hát xẩm xoan (phần 28)" (Vietnamese language in the 17th century - the case of xẩm xoan - part 18) traces the use of xoan (a group) and xẩm (blind, blind person) to Alexandre de Rhodes' s *Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum* (1651). In addition to xẩm xoan, đàn cò ke (*lyra rustica mendici* in Latin) also appears in the same publication. These details indicate strong possibility of this form of music had been popular in de Rhodes time, particularly in Tonkin (Đàng Ngoài). The meaning of biological blindness can be expressed in de Rhodes dictionary as (a) tối mắt/tối mắt (b) tối tăm mắt mũi (c) thông manh (d) quáng mắt (e) đui (f) xẩm. It is interesting to note that (f) mù (obscure/clouded, hard to see/nebulous) at de Rhodes time doesn't mean blind at all, this meaning came to prominence since 18th century till now. In contrast to xẩm, the meaning has changed from being biologically blind to being just temporarily blind. This semantic shift is again observed in the case of tối mắt, etc.

Key words: xoan, xẩm, đàn cò ke, mù, tối mắt, đui, thông manh, quáng mắt.

TÓM TẮT

Bài viết "Tiếng Việt từ thế kỉ 17 – tản mạn về hát xẩm xoan (phần 28)" bàn về cách dùng xoan (một nhóm người, phường) và xẩm (mù) đã từng hiện diện trong cuốn tự điển *Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum* (1651, gọi tắt là VBL). Ngoài ra, đàn cò ke cũng xuất hiện trong tài liệu trên. Các dữ kiện trên cho thấy khả năng rất cao là hát xẩm đã có mặt ở Đàng Ngoài vào thời LM Alexandre de Rhodes sang An Nam truyền đạo. Vào thời VBL, để chỉ trạng thái mù (bệnh mù) thì có các cách dùng (a) tối mắt/tối mắt (b) tối tăm mắt mũi (c) thông manh (d) quáng mắt (e) đui (f) xẩm. Hai cách dùng e và f hàm ý khinh miệt. Mù vào thời VBL nghĩa là sương mù, mù mịt (tối mù), nhưng từ TK 18 đã hàm ý đui (bệnh mù), tương phản với xẩm và tối mắt/mắt từng chỉ đui (bệnh) nhưng đã không còn nét nghĩa này trong tiếng Việt hiện đại.

Từ khóa: xoan, xẩm, đàn cò ke, mù, tối mắt, đui, thông manh, quáng mắt.

AUTHOR (TÁC GIẢ)

Name: Nguyễn Cung Thông

Independent Researcher, Melbourne (Australia)

Contact: (Home) +61385222298 (Mobile) 0422874335